

De Nieuwe Hollandse Waterlinie

Van ontwikkeling naar gebruik

Samenvatting Kader NHW tot 2020

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
1 Inleiding	4
2 Resultaten	7
3 Kader tot 2020	10
Vermaatschappelijking en borging	
Samenwerking en financiering	
Bestuursvereenkomst	
Drie kerngebieden	
4 Vermaatschappelijking	14
Kennis en branding	
Samenwerking met eigenaren en exploitanten	
5 Borging	16
Planologische bescherming	
Kwaliteitszorg	
Beheer	
6 Mijlpalen	19

Colofon

www.hollandsewaterlinie.nl

2 oktober 2014

Fotografie: Batterij onder Brakel (Sherry van der Velden), Fort Steurgat (Martin van Lokven), Werk aan het Spoel (Van Rietveld Landscape), Fort Diemerdam (John Lewis Marshall), Bouw Waterliniemuseum (Bart van den Berkmortel). **Vormgeving:** Studio Bassa

VOORWOORD

De Nieuwe Hollandse Waterlinie is een prachtig nationaal landschap vol cultuurhistorie, toeristische en economische potentie. Vele ondernemers, particulieren, belangengroepen en overheden staken de afgelopen jaren energie, tijd en geld in de ontwikkeling en restauratie van deze Waterlinie. Daarmee zijn grote stappen gezet om dit grootste monument van Nederland te behouden voor toekomstige generaties.

Een nieuwe tijd met nieuwe kansen

Nu breekt een nieuwe tijd aan. De grote overheidsinvesteringen in de restauratie van sluizen, forten, fiets- en wandelpaden lopen ten einde. Het is tijd de Waterlinie 'door te geven' aan u: ondernemer, vrijwilliger, gemeente of andere betrokkene bij de Waterlinie. Zodat u in dit prachtig groene gebied kunt ondernemen en recreëren en de potentie van het gebied ten volle kunt benutten. De linieprovincies – Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant – willen u daarbij faciliteren. De koers is ambitieus en wordt aan u gepresenteerd in dit samenvattende Kader NHW tot 2020.

Geen ambities zonder samenwerking

Zoals in de afgelopen periode is gebleken is een maatschappelijk, duurzaam en economisch waardevol gebruik van de Waterlinie onmogelijk zonder samenwerking, ambities, doelgerichtheid en energie. Alleen in gezamenlijke verantwoordelijkheid houden we de kennis en de kwaliteit van de linie hoog en rijgen wij vast en zeker ook de laatste parels aan de ketting van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Dan kunnen we in 2018 opgaan voor de status van Unesco Werelderfgoed, als uitbreiding van het Werelderfgoed Stelling van Amsterdam.

Ik heb er alle vertrouwen in en zie ernaar uit om dit samen met u voor elkaar te krijgen.

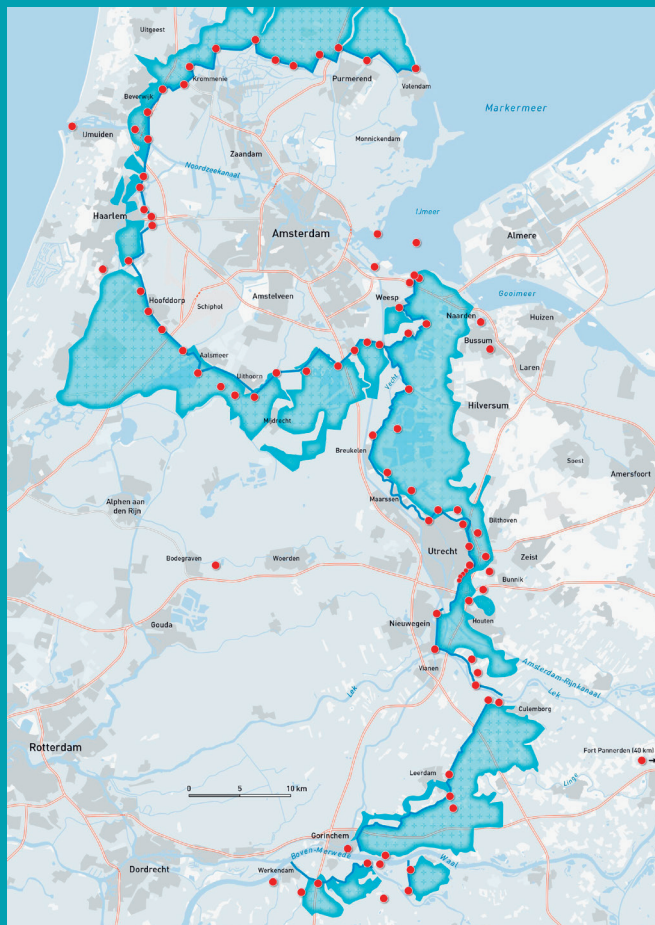
Annemieke Traag

Voorzitter Liniecommissie Nieuwe Hollandse Waterlinie

1 INLEIDING

Duizenden mensen werkten de afgelopen jaren mee aan het herstel en hergebruik van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De oude militaire verdedigingslinie, ontwikkeld tussen 1815 en 1940, is herontdekt als waardevol landschappelijk erfgoed vol mogelijkheden voor ontwikkeling en gebruik. Ondernemers, bewonersgroepen en maatschappelijke organisaties hebben forten opgeknapt en toegankelijk gemaakt. De toeristisch-recreatieve infrastructuur is verbeterd. De openheid van het landschap staat in aangenaam contrast met het stedelijk gebied in de omgeving. De bekendheid met de linie in de samenleving is toegenomen en er is veel onderzoek verricht naar haar geschiedenis en ontwikkelingskansen.

*Nieuwe
Hollandse
Waterlinie
en Stelling van
Amsterdam*

Het zijn de resultaten van een gezamenlijke krachtinspanning, die op gang is gekomen nadat de Rijksoverheid de Nieuwe Hollandse Waterlinie in 1999 benoemde tot nationaal project. Dat project maakt nu een verandering door. Ten eerste omdat er al veel is gerealiseerd. Het accent verschuift naar de exploitatie en het beheer van alles wat is ontwikkeld. Ten tweede omdat de Rijksoverheid het project heeft gedecentraliseerd. Vier provincies, die al sinds het begin intensief aan het project hebben bijgedragen, voeren nu gezamenlijk de regie: Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant.

Doel

Met een gezamenlijk 'Kader NHW tot 2020' geven we als provincies een vervolg aan het nationaal project. Doel van dit programma is om het gerealiseerde kennis- en kwaliteitsniveau vast te houden en uit te bouwen, in de wetenschap dat zich voortdurend opgaven zullen blijven voordoen die vragen om inpassing of herontwikkeling. De Nieuwe Hollandse Waterlinie voert immers door gebieden die onder sterke invloed staan van economische en agrarische ontwikkelingen en waar belangrijke infrastructurele en waterstaatkundige opgaven liggen. De aanwezige forten en landschappen zullen blijven uitnodigen tot nieuwe initiatieven, ook zonder rijksmiddelen.

Nieuwe fase

De Nieuwe Hollandse Waterlinie is behouden en beter zichtbaar geworden als waardevolle lijn in het landschap. Er zijn geliefde plekken in het landschap ontstaan, ontdekt door een breed publiek. Die maatschappelijke toewijding is de beste garantie voor langdurig behoud. In het Kader NHW tot 2020 staan beheer en exploitatie van de gerealiseerde projecten en kwaliteiten centraal. We geven daar invulling aan door te werken aan de 'vermaatschappelijking' en de 'borging'.

We maken de investeringsprojecten af die in gang zijn gezet en zullen in de toekomst blijven investeren in nieuwe projecten. Maar dat zal niet meer in de omvang zijn van de afgelopen periode. Met de resultaten die inmiddels zijn neergezet, is dat niet meer nodig. Provincies beslissen afzonderlijk over de eigen investeringsprojecten en – als de vraag zich voordoet – over de ondersteuning aan initiatieven van anderen.

Unesco Werelderfgoed

De beoogde bezegeling van de resultaten tot nu toe en een kompas voor het Kader NHW tot 2020, is de gewenste status als Werelderfgoed. Opname op deze prestigieuze lijst van Unesco betekent dat de Nieuwe Hollandse Waterlinie verzekerd blijft van publieke bekendheid en belangstelling en dat er een stevige basis ontstaat voor een duurzaam behoud van de erfgoedwaarden.

De voorbereiding voor de nominatie is in volle gang. Als alles goed gaat, kan Unesco de status rond 2018 officieel toekennen, als uitbreiding van het Werelderfgoed Stelling van Amsterdam dat al op de lijst staat. Met name op dit punt blijven wij als provincies intensief samenwerken met het Rijk, omdat de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de formele nominatie verzorgt.

Aansluiting bij andere waterlinies

Wij versterken en stimuleren de aansluiting bij de opgaven voor andere waterlinies. Via de nominatie voor de werelderfgoedlijst ontstaat een solide aansluiting van de Nieuwe Hollandse Waterlinie bij het bestaande Werelderfgoed van de Stelling van Amsterdam. De kennis en ervaring die in deze twee linies is opgedaan, komt ook van pas bij de omgang met de Oude Hollandse Waterlinie, de Zuiderwaterlinie en de Grebbelinie – en andersom. Deze linies liggen alle in het grondgebied van één of meer provincies waarin ook de Nieuwe Hollandse Waterlinie ligt.

2 RESULTATEN

Ooit een verscholen verdedigingslinie, nu een herkenbare lijn in het landschap. Over de volle 85 kilometer, van Muiden tot de Biesbosch, kleurt het erfgoed van de Nieuwe Hollandse Waterlinie het landschap. De open velden die onder een laag water gezet konden worden, waren onneembaar voor vijandelijke troepen, want te diep om doorheen te waden en te ondiep om doorheen te varen. De waterwerken, bedoeld om het water naar de velden toe te brengen. De forten, strategisch gesitueerd op de zwakke punten in de Waterlinie: aan de rivieren en op de hoger gelegen vlaktes. De soms raadselachtige installaties, bijvoorbeeld bedoeld om het Amsterdam-Rijnkanaal af te dammen door er puin in te storten, of om kogels op te vangen op een voormalige schietbaan.

Het militaire verleden is achter ons gelaten en de Nieuwe Hollandse Waterlinie trekt nu grote aantallen bezoekers. Vooral op mooie dagen, als mensen rondtoeren in een groene omgeving en hier aantrekkelijke, veelzijdige landschappen vinden. Veel forten zijn omgebouwd tot populaire pleisterplaatsen in een spannende omgeving waar kinderen zich kunnen uitleven en die volwassenen tot de verbeelding spreekt. Maar de sfeervolle, geschiedenis ademende forten bleken zich net zo goed te lenen voor heel andere doeleinden. Exposities en voorstellingen. Conferenties en buurt-activiteiten. Scoutings en werkplekken. Ga zo maar door.

Dit veelzijdige, maatschappelijke gebruik heeft de afgelopen vijftien jaar een grote vlucht genomen, na decennia van verwaarlozing. Nadat het leger de Waterlinie afstootte, lagen de forten en relicten ontoegankelijk, overbodig en aangetast in het landschap. Woonwijken, bedrijventerreinen en infrastructuur drongen door tot in het linielandschap, zonder dat de bijzondere historische betekenis herkenbaar bleef.

FORT UITERMEER (WEEPS)

WORLD HERITAGE VOLUNTEERS OP
FORT TIENHOVEN (TIENHOVEN)

GEOFORT (HERWIJNEN)

FORT ALTENA (WERKENDAM)

WONINGBOUW OP FORT STEURGAT (WERKENDAM)

8

Incidenteel ontfermden pioniers zich over een fort, bijvoorbeeld door er woningen in te bouwen of wijn op te slaan. Een aantal forten werd het domein van de natuur. Vleermuizen vonden er een overwinteringsplaats. Bijzondere natuurwaarden zijn tot op de dag van vandaag aanwezig.

Dat de Waterlinie nu weer een landschapsstructuur van betekenis is, is te danken aan een groot aantal mensen met hart voor de cultuurhistorie. Eigenaren, ondernemers, stichtingen, vrijwilligers en natuur- en landschapsbeheerders restaureerden delen van de linie, maakten ze geschikt voor gebruik en exploiteren ze nu. Historici, architecten en bouwers leverden de kennis en creativiteit om dat op een verantwoorde, tot de verbeelding sprekende manier te doen. Bestuurders en medewerkers van Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten zetten deze activiteiten veelal in gang, financierden soms mee of lieten ze zelf uitvoeren, maar maakten ze in elk geval mogelijk. En kunstenaars, verhalenvertellers en andere creatieve geesten brachten het publiek opnieuw in aanraking met de linie.

De overheid heeft sinds 1999, toen de Nieuwe Hollandse Waterlinie werd benoemd tot nationaal project, vele honderden miljoenen geïnvesteerd in het herstel, de herbestemming en de ontsluiting. Rijk, provincies, waterschappen, gemeenten en eigenaren werkten daarin intensief samen. De bescherming van de cultuurhistorische waarden is verbeterd en wordt verder verfijnd, in ruimtelijke verordeningen en bestemmingsplannen en via de aanwijzing tot rijksmonument. Gezamenlijk vormen de bouwwerken van de Nieuwe Hollandse Waterlinie het grootste rijksmonument van Nederland.

9

BESTUURLIJKE MIJLPALEN

..... **2002** PACT VAN LOEVESTEIN

..... **2004** PANORAMA KRAYENHOFF

..... **2005** BESTUURSOVEREENKOMST RIJK MET PROVINCIES

..... **2008** PACT VAN RIJNAUWEN

2012 STICHTING LINIEBREED ONDERNEMEN

..... **2013** STICHTING SAMENWERKENDE WATERLINIE MUSEA

..... **2014** PACT VAN ALTENA

..... **2018** BEOOGDE UITBREIDING WERELDERFGOED SVA MET NHW ...

3 KADER TOT 2020

Het project de Nieuwe Hollandse Waterlinie maakt een dubbele omslag door: van een intensief investeringsproject van de overheid naar een programma waarin de samenleving een groot deel van het beheer en de verdere ontwikkeling uitvoert, en van een samenwerkingsprogramma met het Rijk naar een inter provinciaal programma. Deze dubbele omslag vraagt om inhoudelijke en organisatorische keuzes.

Het terugtreden van het Rijk heeft in 2014 zijn beslag gekregen. Op dat moment kregen Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant het voortouw. Als collectief van provincies groeien we toe naar een nieuwe werkwijze, gericht op een duurzaam beheer in een dynamische omgeving.

Al vroeg in het project, in het Linieperspectief 'Panorama Krayenhoff' (2004), zijn drie hoofddoelstellingen geformuleerd. Deze blijven overeind:

1. een herkenbaar ruimtelijk waterlinieprofiel;
2. de waterlinie in de hoofden en de harten, in 2012 uitgebreid tot 'hoofden, harten en handen';
3. een maatschappelijk en economisch duurzaam gebruik.

Vermaatschappelijking en borging

Nog niet alle ambities zijn verwezenlijkt. Een paar projecten zijn nog in uitvoering, er ontbreekt nog een aantal schakels in de routenetwerken en voor sommige forten is nog geen nieuwe bestemming gevonden. Daar werken we aan verder en we blijven meewerken aan veelbelovende initiatieven.

Minstens zo belangrijk is dat hetgeen is gerealiseerd, zijn waarde behoudt. Ook als zich nieuwe ontwikkelingen aandienen op of rond de forten, waterwerken, open velden en in de omgeving waar ze in liggen. Dat vraagt om vermaatschappelijking en borging van de gerealiseerde waarden (hoofdstuk 4 en 5). Daarop ligt de nadruk in het Kader NHW tot 2020.

- *Vermaatschappelijking* betekent dat andere partijen dan het Rijk en de provincies de drijvende kracht worden achter het beheer en de doorontwikkeling van de Nieuwe Hollandse Waterlinie: eigenaren en exploitanten, vrijwilligers, bezoekers en particuliere financiers.
- *Borging* betekent dat we maatregelen nemen om de hoge kwaliteit die de afgelopen jaren is gerealiseerd, ook voor de toekomst veilig te stellen. Dat gaat met name om de cultuurhistorische kwaliteit van het landschap en de monumenten, maar ook om de communicatie en de opgebouwde kennis.

Bij beide accenten speelt de gewenste nominatie bij Unesco als Werelderfgoed nadrukkelijk mee. Unesco stelt eisen aan werelderfgoederen die een duurzaam behoud van de 'Outstanding Universal Values' waarborgen. Die eisen komen overeen met onze eigen wensen. Het verwerken ervan in een succesvol nominatiedossier stelt specifieke vormeisen en inhoudelijke eisen. In samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed willen wij deze tijdig voor elkaar hebben, zodat Unesco rond 2018 haar beslissing kan nemen.

Samenwerking en financiering

In deze fase hoort een andere vorm van overheidsinbreng. Het wordt beter mogelijk om aan te sluiten bij de maatschappelijke energie, om ruimte te geven aan lokale initiatieven van ondernemers en andere initiatiefnemers. Ook een deel van de publieke doelstellingen kan door hen worden uitgevoerd, omdat ze overlap vertonen met private doelstellingen, bijvoorbeeld op het gebied van communicatie en kennis

over de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Als provincies zijn wij ervoor verantwoordelijk dat deze taken zijn belegd, we hoeven ze niet per se zelf uit te voeren.

De komende jaren groeien we naar deze situatie toe. We zoeken een gelijkwaardige samenwerking met maatschappelijke organisaties en private partijen. Samen willen we komen tot afspraken, die bijdragen aan zowel private als publieke doelstellingen en waarvan de maatschappelijke kosten en baten in evenwicht zijn. Belangrijke partners daarin zijn SLO (Stichting Liniebreed Ondernemen) en SSWM (Stichting Samenwerkende Waterlinie Musea). Onze ambitie is dat deze stichtingen binnen enkele jaren onafhankelijk zijn van vaste provinciale financiering. Op projectbasis blijft (mede)financiering door provincies mogelijk.

Bij deze verschuivende verhouding tussen de overheid aan de ene kant en de maatschappelijke organisaties en private partijen aan de andere kant, hoort ook een andere financiële verhouding. De succesvolle ontwikkeling van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in de afgelopen vijftien jaar is voor het overgrote deel met publiek geld gefinancierd. De mogelijkheden daarvoor nemen af. Het beheer zal voor een belangrijk deel gefinancierd moeten worden door de eigenaren en/of beheerders, bijvoorbeeld uit de exploitatie-opbrengsten. Voor zover publieke financiering aan de orde blijft, streven we naar investeringen die zichzelf ook financieel geheel of gedeeltelijk terugbetalen. Dat geldt voor het voltooiën van de in gang gezette uitvoeringsprojecten en voor toekomstige projecten. We onderzoeken welke financiële instrumenten en constructies hier het meest geëigend voor zijn.

Een bijzondere dimensie aan de samenwerking is het siteholderschap* van het beoogde Werelderfgoed. Voor de Stelling van Amsterdam is Noord-Holland primair de siteholder, omdat het overgrote deel van de Stelling op haar grondgebied ligt. Zodra dit Werelderfgoed wordt uitgebreid met de Nieuwe Hollandse Waterlinie, verandert

BOUW WATERLINIEMUSEUM FORT BIJ VECHTEN (BUNNIK)

die situatie. Als linieprovincies (Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant) hebben wij het voornemen om het siteholderschap gezamenlijk op ons te nemen. Wij vormen het aanspreekpunt voor Unesco en zijn er verantwoordelijk voor dat de Nieuwe Hollandse Waterlinie blijft voldoen aan de eisen die Unesco stelt.

Bestuursovereenkomst

Sinds we in 2005 een bestuursovereenkomst sloten met het Rijk, is de verdeling van taken, middelen en verantwoordelijkheden drastisch gewijzigd. Er is daarom een nieuwe bestuursovereenkomst 'Pact van Altena' opgesteld. Hierin bezegelen we formeel het commitment om samen te werken aan de gezamenlijke doelen en werk-kaders. Deze overeenkomst bevat ambities, werkwijze, onderlinge verhoudingen, rollen en verantwoordelijkheden, en geeft aan hoe we daar naar toewerken.

Drie kerngebieden

De samenwerking aan concrete investeringsprojecten was tot nu toe georganiseerd in zeven gebiedsgerichte 'projectenveloppen' plus een 'liniebrede enveloppe'. Deze werkwijze maakt plaats voor een samenwerking in drie kerngebieden. In het zuiden functioneert al geruime tijd het 'Pact van Loevestein', dat het liniegebied in Gelderland, Noord-Brabant en Zuid-Holland beslaat. Dat blijft in stand. De Utrechtse enveloppen worden samengevoegd tot een vergelijkbaar pact. Het noordelijke kerngebied komt vrijwel overeen met de voormalige projectenveloppe Vechtstreek-Noord. De provincie Noord-Holland blijft de samenwerking in dit gebied aansturen vanuit de programma-organisatie van de Stelling van Amsterdam.

In deze kerngebieden kunnen de betrokken partijen (waaronder gemeenten, waterschappen en eigenaren) de uitvoering samen vormgeven. Met partijen die op verschillende plekken in de linie (of zelfs liniebreed) actief zijn, zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, SLO en SSWM, maken we naar behoefte ook liniebrede afspraken.

*Siteholderschap: de vier linieprovincies zijn gezamenlijk eerst verantwoordelijke(n) voor het Werelderfgoed en houden zich intensief bezig met de UNESCO nominatie en de taken die hiermee gepaard gaan. Zij zijn aanspreekpunt voor UNESCO en primair verantwoordelijk voor de bescherming, instandhouding, beheer van en communicatie over de site. Zij dragen zorg voor de monitoring en rapportage van de instandhoudingsdoelen aan UNESCO.

4 VERMAATSCHAPPELIJING

15

Vanaf het begin van het nationaal project stond het veroveren van de hoofden, harten en later ook handen in de samenleving op de agenda. Publieke waardering is immers een belangrijke legitimatie voor overheidsinvesteringen. De vier linieprovincies willen de Nieuwe Hollandse Waterlinie nu doorgeven aan de samenleving. Eigenaren, ondernemers, vrijwilligers, maatschappelijke organisaties en bezoekers worden de motor achter het beheer en de verdere ontwikkeling van het militaire erfgoed.

De belangrijkste aspecten van de vermaatschappelijking zijn de publieke bekendheid met – en waardering voor – de Nieuwe Hollandse Waterlinie, en de mogelijkheid voor eigenaren, ondernemers, maatschappelijke organisaties en particulieren om een bouwwerk of ander deel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zelfstandig te exploiteren en te beheren. Voor Unesco is met name het eerste aspect van belang: de publieke bekendheid met – en waardering voor – het erfgoed.

Kennis en branding

De afgelopen jaren is veel kennis opgebouwd rond de historie en de herbestemmingskansen voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie en is veel werk gemaakt van de branding. De Hollandse Waterlinie is nu een herkenbaar en veelgebruikt merk. Beide activiteiten, zowel het kennis- als het merkbeheer, willen we nu doorgeven aan de exploitanten van de Waterlinie. Ze zijn in goede handen bij de twee stichtingen waarin ondernemers en musea samenwerken: Stichting Liniebreed Ondernemen (SLO) en Stichting Samenwerkende Waterlinie Musea (SSWM). SLO is al enige tijd actief en heeft inmiddels zo'n honderd deelnemers. SSWM is eind 2013 opgericht en bestaat uit het in oprichting zijnde Museum Fort bij Vechten, Museum Slot Loevestein en Vestingmuseum Naarden. Zij willen samen het Nationaal Waterliniemuseum gaan vormen.

Beide stichtingen werken mee aan een gezamenlijke marktontwikkeling van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en andere waterlinies. SLO werkt voor alle Nederlandse waterlinies en ook SSWM zoekt aansluiting. Samen met SLO en SSWM hebben we een gemeenschappelijk linielabel in voorbereiding, waarbinnen de identiteit van de verschillende linies en hun onderdelen herkenbaar blijft.

Samenwerken met eigenaren en exploitanten

Tot onze eigen rol in het 'vermaatschappelijken' van de Nieuwe Hollandse Waterlinie rekenen we het bemiddelen en faciliteren dat soms nodig is om goede ideeën de ruimte te geven, en het samenbrengen van partijen met verschillende belangen. Daarmee worden oplossingen mogelijk die voor deze partijen afzonderlijk niet of moeilijk te realiseren zijn.

De bemiddelende rol van de overheid zal onder meer tot uiting komen bij financieringsvragen. 'Vermaatschappelijking' houdt ook in dat het aandeel van privaat kapitaal in de projectfinanciering toeneemt. We verkennen de komende jaren welke mogelijkheden er zijn om publieke en private ontwikkelingsbudgetten te verbinden, op een manier dat het aantrekkelijk is om te investeren én de Nieuwe Hollandse Waterlinie er zo veel mogelijk baat van heeft. Hetzelfde geldt voor het beheer van de forten en andere objecten.

Als linieprovincies rekenen wij het ook tot onze taak om mensen met goede initiatieven te helpen hun weg te vinden in de regels en procedures rond de Waterlinie. Wij stellen planologische voorwaarden aan de ontwikkelingsmogelijkheden (zie onder 'borging'). De publieke waarde als cultureel erfgoed vraagt daarom. Daarnaast gelden er regels voor bijvoorbeeld de kwaliteit van de natuur, de ruimtelijke ordening, het watersysteem. Voor (potentiële) private eigenaren en exploitanten kunnen alle regels, belangen en voorkeuren echter optellen tot een onoverzichtelijk en schijnbaar ondoenlijk pakket van eisen. Wij kunnen initiatiefnemers daar doorheen loodsen en hen zo helpen om hun ideeën uit te voeren.

5 BORGING

De waardevolle resultaten van de afgelopen vijftien jaar willen we in de toekomst vasthouden. Als linieprovincies beschikken we over de mogelijkheden om de gerealiseerde kwaliteiten zeker te stellen, en tegelijk nieuwe initiatieven alle kans te geven. Een solide, duurzame borging is ook een voorwaarde van Unesco voor plaatsing op de werelderfgoedlijst.

Hoewel ook het vermaatschappelijken van kennis en communicatie een vorm van borging is, ligt de nadruk hier op de borging van het fysieke resultaat: het beschermen tegen ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen, het inpassen en vormgeven van wel gewenste ruimtelijke ontwikkelingen en het duurzame beheer van de forten en andere linieobjecten.

Planologische bescherming

In een dynamisch gebied als het liniegebied, nabij de Randstad en doorsneden door een aantal infrastructuurlijnen, is de economische druk hoog. Dat biedt kansen voor forten en andere linie-onderdelen, maar leidt ook tot ruimtebehoeften die losstaan van het erfgoed. Provincies wegen af in hoeverre die ontwikkelingen wenselijk zijn, binnen de kaders die het Rijk stelt. Sommige ontwikkelingen willen we als provincies naar andere locaties geleiden of tegenhouden. Dat gaat om plannen en projecten die niet goed inpasbaar zijn in het landschap van de Nieuwe Hollandse Waterlinie én waarvan het maatschappelijk belang niet opweegt tegen de aantasting van landschappelijke waarden. Dat is ook een harde voorwaarde van Unesco.

Alle betrokken provincies hebben in hun verordening bepalingen opgenomen die ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen tegengaan. Maar de eensluidendheid van deze regels en bepalingen kan verder worden versterkt en er is in een aantal gevallen

FORT BLAUWKAPEL (UTRECHT)
OMRINGT DOOR INFRASTRUCTUUR

INPASSING HOLLANDSE WATERLINIE
BIJ VERBREDING LEKKANAAL (NIEUWEGEIN)

FORT AAN DE KLOP (UTRECHT)

Aanwijzing van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als grootste rijksmonument van Nederland door voormalig Minister Plasterk

betere afspraken nodig met gemeenten over de manier waarop ze doorwerken in bestemmingsplannen. Het Pact van Loevestein voorziet in een uniforme bescherming door de gemeenten in het zuidelijke kerngebied. De ervaringen die hiermee zullen worden opgedaan, kunnen van grote waarde zijn bij het werken aan liniebrede afspraken of aan afspraken in deelgebieden van de linie.

De Nieuwe Hollandse Waterlinie krijgt ook een wettelijke bescherming via de Monumentenwet. Alle forten en andere objecten krijgen in hun samenhang de status van rijksmonument. Tezamen vormen zij het grootste rijksmonument van Nederland. Deze aanwijzing wordt in 2015 afgerond.

Kwaliteitszorg

Ook in de toekomst zullen ondernemers, maatschappelijke groeperingen en overheden kansen zien in het erfgoed van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Er zullen plannen blijven komen voor renovaties, verbouwingen en herbestemmingen. Net zoals er plannen blijven komen die in beginsel losstaan van het erfgoed, maar er wel invloed op hebben. Bijvoorbeeld voor infrastructuur, verstedelijking of agrari-

sche vernieuwing. Alle ontwikkelingen die binnen de planologische kaders van de provincie vallen, zullen in hun inpassing en vormgeving het erfgoed zo veel mogelijk moeten ondersteunen of ontzien. Daarvoor zetten we een systeem van kwaliteitszorg op.

Op dit moment functioneert een liniebreed Kwaliteitsteam en kennen de linieprovincies elk een eigen systeem van landschappelijke kwaliteitszorg. Het is onze bedoeling om deze kwaliteitszorg de komende jaren te stroomlijnen samen met de betrokken partijen.

Beheer

Onder 'beheer' verstaan we het in goede staat houden van de bouwwerken en landschappen die samen het erfgoed vormen. Deze verantwoordelijkheid ligt in eerste instantie bij de eigenaren en exploitanten. Eigen aan de Nieuwe Hollandse Waterlinie is dat zij daarbij nogal op hulp van vrijwilligers kunnen rekenen.

De erfgoedwaarde van de linie stelt bijzondere eisen aan het beheer. Daarom werken we de komende jaren door aan het ontwikkelen en inzetten van instrumenten en methoden daarvoor, aan een gezonde financiële basis en een blijvend maatschappelijk draagvlak. We beogen daarmee te bereiken:

- een liniebrede praktijk van duurzaam beheer,
- maatschappelijk draagvlak en lokale inbreng bij de uitvoering,
- een omschrijving en toedeling van verantwoordelijkheden, bevoegdheden en taken,
- behoud en zo mogelijk versterking van de intrinsieke waarden van de linie,
- de beschikbaarheid van voldoende (financiële) middelen.

SNOEIWERKZAAMHEDEN
OP DE FORTEN

GROENBEHEER IN HET VESTINGMUSEUM
(NAARDEN)

6 MIJLPALEN

De Nieuwe Hollandse Waterlinie nodigt uit tot spannende en originele initiatieven. Dat is de afgelopen jaren wel gebleken. Mensen en organisaties maken bijzondere ambities waar en ontplooiën uiteenlopende activiteiten. Zij geven een eigentijdse waarde aan de bouwwerken en de landschappen. Een steeds groter publiek maakt kennis met de Waterlinie. Dat leidt tot een grotere markt, en daardoor tot ruimere financiële mogelijkheden om de monumenten en het landschap in goede staat te behouden.

Als linieprovincies juichen wij deze initiatieven toe. Nu en in de toekomst. Iedere opening is een mijlpaal, en ieder jaar is er wel een aantal te vieren. Recent bijvoorbeeld nog het streektransferium 'Linielanding' aan de A27 en een aantal restauraties in het complex van Fort H in Muiden. In 2015 verwachten we opnieuw een paar hoogtepunten. Dan opent het Waterliniemuseum Fort bij Vechten de deuren, en bij de Plofsluis wordt een nieuwe fietsbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal in gebruik genomen.

In de komende jaren zal de inbreng van de samenleving bij de Nieuwe Hollandse Waterlinie toenemen en de overheidsinbreng afnemen. In dat proces onderscheiden we een aantal bestuurlijke mijlpalen. Het 'Pact van Altena' is de eerste. Die voorziet niet meer, zoals de vorige, in een liniebreed uitvoeringsprogramma. Nieuwe investeringsprojecten van de overheid komen voort uit de samenwerking in de drie kerngebieden en meer dan voorheen rekenen we op initiatieven en financiering uit de samenleving.

Andere bestuurlijke mijlpalen op korte termijn zijn de overdracht van het kennis- en merkbeheer aan SLO en SSWM en tevens het afronden van de aanwijzing tot rijksmonument. Intussen werken we verder aan afspraken over onder meer de kwaliteitszorg, de wijze van planologische bescherming en de nieuwe samenwerkingsvorm voor het beheer. Dan weet iedereen die plannen of ideeën heeft met een onderdeel van de linie, wat hij of zij van de overheid mag verwachten, en welke voorwaarden de overheid stelt.

Fortondernemers, eigenaren, overheden en maatschappelijke organisaties staan voor de Linie.

Vóór 2018 hebben we alles in gereedheid gebracht om de definitieve aanvraag bij Unesco te doen. De beoogde toekenning van de werelderfgoedstatus, als uitbreiding van het Werelderfgoed Stelling van Amsterdam, bezegelt de inspanningen van velen – van landschapsbeheerder tot ondernemer en van vrijwilliger tot bestuurder – om de Nieuwe Hollandse Waterlinie te maken tot wat zij nu is. Er zal bovendien een stimulans van uitgaan voor nieuwe, tot de verbeelding sprekende ideeën en initiatieven. Zowel van mensen en organisaties die nu al in de linie actief zijn, als van nieuwe partners. Want dat het erfgoed daar een vruchtbare voedingsbodem voor biedt, daar hoeft niemand meer aan te twijfelen.